

BÖLÜM

32

TANZİMAT SONRASI GAYRİMÜSLİM CEMAATLAR

Gayrimüslim Cemaatler

Mardin 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar yönetim mücadelesinde sadece müslümanlar rol oynadı. Gayrimüslimler ile ilgili düzenlemeler 19. yüzyılın başında Osmanlı Padişahı II.Mahmut döneminde, statüde değişikliğine gidilmiştir.

Tanzimat Fermanı ile “kanun ve nizamnamelerin, bütün tebaanın can, mal ve namus güvenliğini temin etmesi gerekeceği ve padişah tarafından verilen bu hakkın hangi din ve mezhebi olursa olsun herkesi kapsayacağı, herkesin istisnasız bundan faydalanacağı,

Bu durumda ilk defa kişi hakları, ceza ve vergi hukuku gibi alanlarda aynı güvencelerden yararlanacağı ilkesi kabul edilmiş.¹

Osmanlı Devletinde gayrimüslimlerin statülerinde köklü değişikliklere sebep olan asıl gelişme Islahat Fermanıdır (1856) Fransa ve Rusya’nın Osmanlıdaki gayrimüslimleri himaye etmeleri Osmanlı-Rus savaşında yenilen Osmanlıya bir dayatmasıdır. Bu ferman ile gayrimüslimler vergi eşitliği ayrıca cemaat ruhani reisleri devlet tarafından bir yıllık süre ile tayin edilen birer memur, bütün tebaaya ait meclislerde “Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye” toplantılarına katılmalarını sağlamıştır. Vilayet ve sancak meclislerinde müslüman ve gayrimüslim üyelerin seçim şekillerini belirlemek ve reylerini doğru kullanımını sağlamak ,meclislerin kuruluşu ve çalışma sistemlerini belirten mevcut nizamnamelerin gözden geçirilmesi sonucunu doğurmuştur.²

¹ Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kendi Mardin (1800-1900) Mardin Artuklu üniversitesi Yayınları Dr.İbrahim Özcoşar s.117

² Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kendi Mardin (1800-1900) Mardin Artuklu üniversitesi Yayınları Dr.İbrahim Özcoşar s.118

Islahat Ferman'ının yayınlanmasından altı hafta sonra imzalanan Paris Antlaşması ile Osmanlı bir "Avrupa Devleti" sayılmıştır. Bu ferman ve sonrasında yapılan anlaşma sonucu 1861 yılında Rum Patrikliği Nizamnamesi, 1863 yılında Ermeni Patrikliği Nizamnamesi, 1865 yılında Yahudi Milleti Nizamnamesi, 1878 yılında Protestan Cemaati Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir.

Bu Nizamnamelerin etkisi ile Lübnan, Girit ve Herse de olaylar meydana gelmiştir. Bu olayların etkisi ile 1864 ve 1871 yıllarında hazırlanan Vilayet Nizamnameleri ile tüm vilayet. Sancak ve kazalarda, üyelerin çoğu seçimle iş başına gelen "İdare Meclisleri" ortaya çıkmıştır. Bu meclislerin doğal üyelerin dışında iki müslüman iki gayrimüslim üyeleri olacaktı. Bu gayrimüslimlerin yerel meclislerde söz sahibi olmalarını sağlamıştır.³ Bu düzenlemelerin bazen bir hakkın kötüye kullanılmasına sebebiyet verdiğini Nasturilerle Bedirhan Bey arasında yaşanan ihtilaflarda sonra Osmanlı yönetiminin yeni bir yapılanmaya gitmesine sebep olmuştur.

Mardin'de 19. yüzyılda müslüman gayrimüslim nüfus dağılımı yüzde 70 yüzde 30 müslümanların lehine iken ticari gelirlerde durum tam tersidir. Ticaret gelirleriyle ilgili veriler ticaretin yüzde 60 gayrimüslimlerin kontrolünde iken müslümanların payı yüzde 40 olduğu görülmektedir.⁴ Mardin'de tefecilik yapan iki yabancı uyruklunun Hoca Oseb veledi Emsih ve Kardeşi Hoca Çebur veledi Emsih' in varlığı mahkeme kayıtlarına yansımıştır.

Mardin'deki gayrimüslim cemaatler:

Sıra No	Cemaat İsmi
01	Süryaniler

³ Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kendi Mardin (1800-1900) Mardin Artuklu üniversitesi Yayınları Dr.İbrahim Özcoşar s.119

⁴ Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kendi Mardin (1800-1900) Mardin Artuklu üniversitesi Yayınları Dr.İbrahim Özcoşar s.120

02	Ermeni Gregoryenler
03	Ermeni Katolikler
04	Protestanlar
05	Yahudiler
06	Keldaniler